

Nr 944

Av herrar Tobé och Nyberg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående skolväsendets centrala ledning m. m.

(Lika lydande med motion nr 772 i Första kammaren)

I proposition nr 83 lämnas förslag som i viktiga avseenden berör länskolnämnderna, både nämndernas kompetens och sammansättning. Organisationskommittén för skolväsendets centrala ledning förordade, att länskolnämndernas tillsynsområde, där ej särskilda skäl talar däremot, bör sammanfalla med ämbetsområdet för nya skolöverstyrelsen. Detta förslag tillstyrker departementschefen, som dock är medveten om att en samverkan mellan länskolnämnderna och det centrala organet torde bli nödvändig i fråga om mer speciella tillsynsuppgifter. Det kan ifrågasättas om det föreslagna inspektionssystemet är det lämpligaste. Den personal, som flertalet länskolnämnder har till sitt förfogande, torde inte vara tillräcklig för att på ett tillfredsställande sätt och utan att eftersätta andra uppgifter handha ämnesinspektionen. Många länskolnämnder framhåller i sina utlåtanden över organisationskommitténs betänkande, att de administrativa och planerande uppgifterna under senare år vuxit ut och minskat inspektörernas möjlighet till pedagogisk rådgivnings- och inspektionsverksamhet. Även fackskolans införande och gymnasiets reformering kommer att kräva stora insatser från rådgivande och inspekterande myndigheters sida. Det kan med hänsyn till detta, som SACO påpekar, vara lämpligare att överlåta ämnesinspektionen åt särskilda experter som är verksamma på riksplanet. Till detta kommer att, om ämnesinspektionen skall ha någon normerande och förenhetligande effekt, de rådgivande och inspekterande experterna måste besöka skolor i skilda delar av landet. Även detta talar för att tillsynsverksamheten bör förläggas till organ på riksplanet. Under alla omständigheter vore det mindre lämpligt att i samband med denna reform av skolväsendets centrala ledning fatta beslut i denna fråga. Gymnasiutredningen har lagt fram förslag om fackinspektion för gymnasier, och fackskoleutredningen har anlagt motsvarande synpunkter för fackskolornas del. Det finns alltså skäl för att tills vidare hålla frågan öppen, så att den kan avgöras i samband med gymnasie- och fackskolereformerna.

Kommittén ger i sitt betänkande många fler uppslag till en decentralise-

ring av beslutsfattandet till lokala myndigheter och länskolnämnder. Vi vill här nämna två av kommittén förordade decentraliseringsåtgärder, som vi motsätter oss. Enligt nu gällande skolstadgar skall beslut av länskolnämnd om avsättning underställas överstyrelsen för prövning och fastställelse. Det skulle enligt vår uppfattning vara betänkligt ur rättssäkerhetssynpunkt om denna automatiska överprövning avskaffades, vilket kommittén föreslagit. För lärarnas känsla av trygghet i anställningen är det olämpligt att i detta avseende göra dem helt beroende av avgöranden av en regional myndighet med starka inslag av representanter för lokala organ.

Enligt kommittén skall skolstyrelserna fastställa ämneskombinationer. En decentralisering av dessa ömtåliga ärenden vore olycklig, i all synnerhet under nu pågående och planerade ingripande förändringar inom skolväsendet. Om skolstyrelserna skall ges kompetens i dessa frågor, måste så fullständiga anvisningar utfärdas, att möjligheterna för lärare i de ämnen och ämneskombinationer som har lågt timtal att erhålla ordinarie tjänster inte inskränkes för kraftigt.

Egendomligt nog berörs inte dessa eller andra av kommittén framförda väsentliga decentraliseringsförslag av departementschefen i propositionen. Departementschefen säger:

Någon närmare redogörelse för de i betänkandet redovisade decentraliseringsförslagen torde inte erfordras i föreliggande sammanhang. En betydande del av dessa är av sådan art att de kan vidtagas av de centrala myndigheterna redan före genomförandet av omorganisationen. I övrigt ankommer det på Kungl. Maj:t att vidtaga av de framlagda förslagen betingade åtgärder. Dessa decentraliseringsåtgärder bör, om riksdagen inte har någon erinran däremot, även kunna omfatta ändringar av beslutsförfaranden, beträffande vilkas utformning riksdagen i skilda sammanhang kan ha medverkat.

Därest detta uttalande skulle innefatta begäran om en fullmakt från riksdagen för regeringen att få genomföra vilket eller vilka som helst av kommitténs förslag utan riksdagens hörande, finner vi det anmärkningsvärt att detta inte klarare och utförligare utvecklats i propositionen. För vår del anser vi det viktigt att riksdagen även i framtiden får tillfälle att granska ev. decentraliseringsförslag, som gäller frågor vilka tidigare ansetts böra föreläggas riksdagen.

Enligt propositionen skall av de sju i länskolnämnd ingående ledamöterna finnas två representanter för näringslivet, en för arbetstagare och en för arbetsgivare. Vi finner det värdefullt, att två ledamöter skall utses bland företrädare för näringslivet. Detta bör dock inte få ske på bekostnad av pedagogisk expertis. Departementschefens förslag innebär, att de två platserna för pedagogiska fackmän skall övertas av företrädare för arbetsgivare och arbetstagare. Att avskaffa platserna för de pedagogiska fackmännen är särskilt olämpligt under pågående omdaning av skolväsendet. *Samtliga* länskolnämnder framhåller i sina utlåtanden värdet av denna expertis hittills-

varande insatser. Kommittén anser inte att det bör möta betänkligheter att låta de pedagogiska fackmännen utgå ur nämnden, då pedagogisk fackkunskap finns representerad bland nämndens tjänstemän.

Denna hänvisning till tjänstemannastaben vid länskolnämnderna torde inte vara helt relevant. Inspektörskåren har fortfarande sådan sammansättning att inspektörernas skolerfarenhet och utbildning främst hänför sig till den obligatoriska skolans klasslärarundervisning. Inslaget av inspektörer med gymnasieerfarenhet och gymnasielärarkompetens torde vara mycket litet, och inslaget av inspektörer med utbildning för och erfarenhet av övriga skolformer och stadier med ämneslärarsystem är icke tillräckligt. Inte heller torde yrkesskolesidan vara nämnvärt representerad inom inspektörskåren. De båda pedagogiska fackmännen har representerat utbildning för och erfarenhet av främst gymnasier och yrkesskolor, d. v. s. de områden, som främst saknats i inspektörernas erfarenhetsbakgrund.

Starka skäl talar alltså för ett bevakande i länskolnämnderna av den sakkunskap, som de pedagogiska fackmännen företräder. För att även kunna realisera kommitténs förslag om representation från näringslivet, måste länskolnämnderna få nio ledamöter, d. v. s. utökas med två.

Här kan påpekas, att skolnämnden för Stockholms stad av departementschefen föreslås få nio ledamöter och att några länskolnämnder generellt har förordat denna storlek. Det förefaller alltså inte som man befarar, att en nämnd av denna storlek skulle få svårigheter att arbeta väl. Bedömningen att en nämnd med nio ledamöter kan fungera helt tillfredsställande delas till fullo av oss.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen vid behandling av proposition nr 83 måtte

1. besluta att länskolnämnd skall bestå av nio ledamöter, varav sju platser besättes på sätt som föreslagits i proposition nr 83 och två platser av pedagogiska fackmän,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala

att länskolnämndernas beslut om avsättning skall liksom hittills underställas överstyrelsen för prövning och fastställelse,

att fastställande av ämneskombination ej bör decentraliseras till skolstyrelserna,

att utan riksdagens hörande åtgärder icke bör vidtagas för decentralisering av beslutanderätten inom skolväsendets ledning i frågor som hittills ansetts böra föreläggas riksdagen,

3. vid behandlingen av frågan om länskolnämndernas tillsynsområde uttala sin anslutning till de synpunkter som anförts i motionen.

Stockholm den 17 april 1964

Erik Tobé

Olaus Nyberg